

JUBILEJI

JOŽE KASTELIC — PETINSEDEMDESETLETNIK

18. avgusta 1988 je slavlil svoj petinsemdešeti rojstni dan Jože Kastelic, redni univerzitetni profesor v pokoju in eden naših največjih poznavalcev antike. Petinsemdešetletnica je vsekakor jubilej, ob katerem ima vsak znanstvenik za seboj glavni del žetve na ustvarjalnem področju in se lahko razgleda po obsegu in kakovosti »pridelka«. V primeru našega jubilarja lahko rečemo le, da je ta žetev v obeh ozirih izredno bogata. Na tem mestu se ne bomo spuščali v predstavitev in ocenjevanje celotnega Kastelčevega opusa — to bi presegalo namen tega zapisa in tudi naše strokovne kompetence — temveč bomo na kratko skicirali jubilarntovo aktivnost na področju proučevanja zgodovine antike in posebej v okviru oddelka za zgodovino ljubljanske filozofske fakultete. Širša in podrobnejša ocena celotnega jubilarntovega ustvarjanja na tem mestu ni posebej potrebna tudi zato, ker imamo izpod peresa njegovega mlajšega sodobnika dognano, pretehtano in izčrpno predstavitev Kastelica kot poznavalca antike in posebej arheologa, napisano ob njegovi šestdesetletnici (Stane Gabrovce, Ob šestdesetletnici Jožeta Kastelica, *Opuscula Iosepho Kastelic sexagenario dicata*, Situla 14/15, Ljubljana 1974, str. 5—12; bibliografijo Kastelčevih del s področja arheologije in klasične filologije do leta 1973 je prav tam, str. 13—24, objavila Ana Šašel).

Jože Kastelic, rojen 18. 8. 1913 v Šentvidu pri Stični, je po diplomu iz klasične filologije in zgodovine starega veka na ljubljanski univerzi (1939), doktoratu (dissertacija o antičnih motivih v Prešernovem pesništvu, 1943) in po izredno uspešnem trindvajsetletnem ravnateljstvu v Narodnem muzeju v Ljubljani (1945—1968) prišel na filozofsko fakulteto kot izredni profesor za klasično in rimsko provincialno arheologijo in zgodovino starega veka. Odtlej pa vse do upokojitve avgusta 1983, torej okroglo 15 let, je bil Jože Kastelic na oddelku za zgodovino profesor za zgodovino starega veka. Predaval je pregled grške in rimske zgodovine na prvostopenjskem študiju za študente zgodovine, arheologije in klasične filologije ter na drugostopenjskem študiju za študente zgodovine in arheologije izbrane teme iz antične zgodovine, ponavadi historične vire za posamezna obdobja in vprašanje njihove interpretacije.

Kot njegov naslednik na tem področju, ki ni bilo v središču jubilarntovega delovanja na fakulteti, saj je bilo težišče njegovega dela na oddelku za arheologijo, morem izraziti veliko občudovanje do njegovega dela. Zame ostaja in bo ostalo skrivnost, kako je Kastelic ob celi vrsti obveznosti na oddelku za arheologijo, kjer je bil vrsto let predstojnik in je predaval po več predmetov, in na oddelku za umetnostno zgodovino, zmožel še vse delo na našem oddelku, delo, ki ga označujejo ne le vestne priprave in zgledno, privlačno posredovanje učne snovi, temveč zlasti, da se tako izrazim, maratonsko spraševanje cele množice študentov. Pri njem so opravljali izpite ne le vsi študentje arheologije, temveč tudi vsi študentje zgodovine, umetnostne zgodovine in klasične filologije. Že samo to dejstvo kaže, da so bile njegove pedagoške obveznosti daleč nad normalnimi.

S prefinjenim pedagoškim čutom, obenem kot znanstvenik širokega profila, je skrbel za znanstveni podmladek, ki naj bi sčasoma prevzel in nadaljeval njegovo delo. Kako obsežno je bilo območje njegovega dela kaže že to, da smo ob njegovem odhodu v pokoj njegov pedagoški »pensum« prevzeli kot polno zaposlitev trije nasledniki. Da se ne bi samo dejstvo kakemu skeptiku zdelo le preveč fantastično, naj omenim, da tudi na srednje velikih univerzah, kakršna je naša, tako obsežno področje pedagoškega dela pokriva pet do deset univerzitetnih učiteljev. Kljub izredno velikemu bremenu je Kastelico uspelo vzgojiti vrsto strokovnjakov za antiko, ki so kot magistri in doktorji znanosti prevzeli delovne naloge na Univerzi in na vrsti drugih znanstveno-raziskovalnih ustanov. Ob tem naj posebej poudarim poleg strokovnih značajske odlike jubilarja. Kastelic je znal vlivati navdušenje, znal je spodbujati. Pri ocenjevanju je bil blag in prizanesljiv. Imel je razumevanje za težave mladih ljudi, ki so se uvajali v strokovno delo.

Z jubilarntovim odhodom v pokoj avgusta 1983 njegovo tovrstno delo še zdaleč ni bilo v celoti prekinjeno. Ne le, da je Kastelic prevzel težko, odgovorno in dostikrat nevhvaležno mentorstvo ali somentorstvo pri magistriranjih in doktorskih tezah, temveč je tudi kot pogodbeni profesor, že sedemdeset let star, prevzel mesto profesorja za antično zgodovino na mladi mariborski univerzi. Tako je Kastelic postal začetnik in kot prvi strokovnjak za antiko tako rekoč ustanovitelj študija antične zgodovine na univerzi v Mariboru, študija, ki mu je v petletni dobi postavil solidne

osnove. Samo želeli si moremo, da bi na mariborski katedri dobil sebe vrednega naslednika in da bi se v Mariboru izoblikovalo drugo slovensko središče za proučevanje antične zgodovine. S tem bi to področje naše zgodovinske znanosti, dolgo časa premalo opaženo in v celotnem slovenskem zgodovinopisju skromno zastopano, dobilo ustreznije mesto.

Ob doslej orisanem Kastelčevem delu zadnjega petnajstletnega oziroma dvajsetletnega obdobja na področju pedagoškega dela v okviru zgodovine starega veka naj omenim tudi njegovo publicistično delo. Tudi tu se bom omejil samo na zgodovino starega veka in ne bom upošteval področij, na katerih je jubilarant razvijal večji del svoje ustvarjalnosti. Kot odličen poznavalec antike najširšega profila, s skorajda enciklopedičnim znanjem, ki zajema poleg zgodovine v prvi vrsti arheologijo s celo vrsto pomožnih ved in klasično filologijo, je Kastelic gotovo poznavalec antike z najširšim strokovnim obzorjem pri nas. To obzorje presega antično dobo v ožjem smislu, saj zajema, kot je razvidno iz jubilarantovega publicističnega dela in nastopov v javnosti, tudi prazgodovino, zgodovino starega Vzhoda in zgodnji srednji vek. Kot tak je Kastelic najprimernejši in lahko rečem tudi edini strokovnjak pri nas, ki se je lahko lotil takega podviga s področja antične zgodovine kot je na primer prevod in spremna beseda k izboru iz Mommsenove Rimske zgodovine (Nobelovci 58, Ljubljana 1980), da omenim samo najpomembnejše tovrstno delo. Po pomenu še važnejše Kastelčevo delo na tem področju, ki je v znatni meri že opravljeno, bo pa jubilaranta zaposlovalo gotovo še v naslednjih letih, pa je predstavitev antike v Enciklopediji Slovenije. Kastelic ni le avtor cele vrste pomembnih gesel, temveč tudi vodja sektorja arheologije v nastajajoči Enciklopediji Slovenije.

Kot znanstvenik in pedagog lahko sedaj s ponosom zre na prehojeno pot. S svojim publicističnim delom in javnimi nastopi v zadnjem obdobju na sintetičen način zaokrožuje svoje več kot polstoletno ukvarjanje z antiko in vpliva mlajšim rodovom ljubezem do tega za zgodovino človeštva tako pomembnega obdobja. Ob tem njegovem nlemenitem in neutrudnem poslanstvu mu moremo le želeli, da bi še dolgo lahko delal na strokovnem področju in tako izpolnil vse svoje delovne načrte. Obenem pa mu ob petinsedemdesetletnici želimo, da bi se, Nestor naših antičnih študij, med mlajšimi kolegi dobro počutil.

Rajko Bratož

BOGDAN ŽOLNIR — OSEMDESETLETNIK

Le malo je najbrž na Slovenskem zgodovinarjev za obdobje NOB, muzealcev in sploh ljudi, ki se ukvarjajo s kuturno dediščino, ki ne bi poznali Bogdana Žolnirja iz Slovenj Gradca. Njegova zelo plodna in bogata življenjska pot se je začela pred 80 leti. 13. aprila 1908 v Olimju pri Podčetrtku. Tako kot njegov ded in oče, se je tudi on odločil za učiteljski poklic in leta 1927 končal učiteljske v Mariboru. Po nalogu šolskih oblasti v stari Jugoslaviji je služboval kot učitelj v več krajih na območju takratne Dravske banovine, nazadnje v Šmartnem pri Slovenj Gradcu. Tako že okrog 50 let deluje na območju Slovenj Gradca, z izjemo obdobja 1941—1945, ko je bil kot napreden, narodno zaveden učitelj z družino vred med prvimi iz Mislinjske doline zaprt in izgnan v Srbijo. Tam je doživel Užiško republiko, se vključil v narodno-osvobodilno gibanje in nazadnje tudi aktivno stopil v partizanske vrste.

Bogdan Žolnir se je takoj po vojni, ko se je vrnil v Slovenj Gradec, navdušil za zbiranje vsakovrstnega gradiva iz obdobja NOB. Obenem je začel tudi proučevati to obdobje. Pri zbiranju materiala so mu pomagali učenci in kmalu se ga je nabralo za poln šolski kabinet. Ščasoma pa je zbiranje doseglo takšen obseg, da je lahko bil v Slovenj Gradcu leta 1951 ustanovljen Okrajni muzej NOB. Bogdan Žolnir pa imenovan za prvega ravnatelja. To zadolžitev je nato opravljal do leta 1974, ko je odšel v pokoj. Vsa leta je delal v muzeju v skromnih materialnih pogojih, sam, brez sodelavcev. Kljub temu ni klonil, ampak se je z veliko zagnanostjo lotil zbiranja in proučevanja gradiva o NOB na območju Koroške krajine. Bogdan Žolnir je v obdobju, ko je delal v muzeju, zbral in uredil več kot 20 tekočih metrov spominskih zapisov in pisnih dokumentov, nadalje preko 2000 fotografij in okrog 1000 muzealij. Mnoge izmed zbranih stvari so prava redkost in bi jih mnogi tovrstni muzeji bili veseli. Imel je zelo pomembno vlogo pri obnovi in zaščiti določenih pomembnih objektov iz časov NOB na Koroškem, pri postavljanju spomenikov in znamenj NOB in pri posredovanju revolucionarnih izročil mladini in sploh občanom. Zelo navdušeno je znal govoriti o NOB in tako je mnogim mladim ljudem vzbudil zanimanje zanj.